

מכון
סמיכה

נוסח
החכמה

עולם ההלכה

י"ח מנחם-אב תשפ"ו

שבת קודש פ' עקב

גיליון פ"ב

עולם השיח

לקט שאלות ותשובות

עולם הגניזה

הרב חיים אברהם זאקסנסקי ר"מ במכון סמיכה ורב דק"ק השיבנו ניו יורק

בענין הכנסת עיתונים - שיש בתוכם דברי תורה - בבית הכנסא ומהו לזורקם באשפה

מצוי מאוד בזמננו עיתונים וכתבי עת המיעודים לדברי חולין וחדשות ובכל זאת מוגבל בו מדור מיוחד בשביל דברי הלכה ומוסר, וגם לפעמים הם כותבים שם השם כלשון לע"ז כמו גא"ט וכדו'. וידוע שרוב בני אדם קוראים העיתונים אלה בבית הכנסא ונזרקים לאשפה אחר שקראו אותם, ויש לעיין אם שרי למעבד הכי או דילמא יש כאן איסור של איבוד ובזיון כתבי קודש.

מוחק שם השם

קודם כל יש להקדים במקור האיסור של ביזוי כתבי קודש - איתא בקרא (דברי ב, ד): "לא תעשון כן לה' אלקיכם", ודרשו חז"ל במסכת מכות (כב.) שהמוחק את השם לוקה, ואזהרתיה מזה הכתוב בעצמו. וכמו כן כתב החינוך במצוה תל"ז והרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ו הלכה א') דהמאבד שם מן השמות הקדושים הטוהרים שנקרא בהן הקב"ה לוקה מן התורה.

איבוד כתבי קודש איסור דאורייתא או דרבנן

וכל זה הוא רק במאבד שם השם, אבל עדיין עלינו לבאר אם המוחק ומאבד כתבי קודש (שאינו בו אזכרות כלל) אם יש כאן איסור דאורייתא או דרבנן. וראיתי בשו"ת תשב"ץ (ח"א סימן ב') שכתב וז"ל: "ואחר שנתפרש זה יש לי לפרשו, שלא נאמרו דברים הללו אלא בשם מן השמות, שבכל מקום שהוא כותב המוחק והמאבדו לוקה. אבל בשאר כתבי הקודש שאינם בהם אזכרות כלל, המוחק והמאבדו אין לוקין עליהם, דמהיכא תיתי, דהא קרא לא אמר אלא ואבדתם את שמם לא תעשון כן לה' אלקיכם, אבל כתבי הקודש שאינם בהם שם מנא לן דאסירי", יעו"ש שהאר"ך דעכ"פ יש כאן איסור דרבנן ע"ש.

וכמו כן כתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ו ה"ח): "כתבי הקדש כולן ופירושיהן וביאוריהן אסור לשרוף אותן או לאבדן ביד. והמאבד ביד לוקה מכת מרדות". ומבואר דס"ל דעיקר איסור שריפת ואיבוד כתבי קודש אינו אלא מדרבנן ורק על שריפת ואיבוד אזכרות לוקה מה"ת אבל בכתבי קודש אינו לוקה רק מכת מרדות דז"א אלא מדרבנן. [ואנכי עיין בשו"ת רדב"ז ח"ד ס' מ"ה דפשיטא ליה, שהרמב"ם מייירי כאן, באם שכתבי קודש כאלה נכתבו אפילו בכתב ובלשון לע"ז]. וכ"כ הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל בשו"ת עין יצחק א"ח סימן ה'. וכן בשדי חמד (ח"ד דף 74) הביא כן מהשו"ת חסד לאברהם והספר אבן שותיה דהמוחק כתבי קודש אינו עובר אלא איסור דרבנן ע"ש.

אמנם עיין במגן אברהם (ס' קנ"ד ס"ק ט') שכתב דדעת הרמב"ם בספר המצות דהמאבד כתבי קודש קעבר על איסור תורה אף אם אינו מוחק את שם השם, וז"ל: "ה"ה בכל תשמישי קדושה דהוי בכלל לא תעשון כן לה' אלקיכם וכו' כמ"ש ססי' קנ"ב וכן כתב הרמב"ם במצות לא תעשה סימן ס"ה שהמאבד כתבי קודש עובר בלאו [ודיוקו הוא ממה שכתב הרמב"ם שם: "השהיהונו מנתין ומאבדו בתי עבודת האל יתעלה ומאבד ספרי הנבואה ומלמחוק השמות הנכבדים והדומה לה"ה ומבואר דגם על כתבי קודש, וכמו ספרי הנבואה, יש לאו"].

אכן נמצא לפי דברי המג"א דדברי הרמב"ם סתרי אהדי דהרי מבואר בהרמב"ם ביד דאין כאן אלא איסור דרבנן, אכן בספר המצות הרי מבואר דיש כאן איסור תורה. ובאמת בשו"ת עין יצחק הנ"ל הביא דברי המג"א ודחה: "אבל ע"כ מוכרע לומר דעיקר איסור איבוד כתבי קודש אין זה רק מדרבנן וכמו שהוכיח הרשב"ץ שם, והא שכתב הרמב"ם במנין המצות דאין מאבדין כתבי קודש שנאמר לא תעשון כן וכו' ע"כ דקאי בכתבי קודש וכתובים בהם אזכרות והרמב"ם שם קיצר בזה".

וכדאי לציין בדספר שדי חמד העיר דאף דלשון הרמב"ם מוכיח כן [שהרי כתב ... והרי דתנא והדר מפרש דמה דאמר שהוחרנו מאבד ספרי הנבואה הכונה שלא נמחק את השמות] אלא דמלשון הרמב"ם במנין מצות (שבתחלת ספר היד) מצות לא תעשה סימן ס"ה מוכיח בהיפך שכתב בזה הלשון: "שלא לאבד בית המקדש או בני כנסיות ובתי מדרשות וכן אין מוחקין השמות המקודשין ואין מאבדין את כתבי הקדש שנ' אבד תאבדו וכו' ואשיריהם תשרפון לא תעשון כן לה' אלקיכם". והרי הוא כמבואר דהמאבד כתבי הקדש אף שאינם בהם שמות קאמר דעובר בלאו זה. ועוד דמפלגניהו לתרי ואמר בתחלה אין מוחקין [השמות המקודשין] ואין מאבדין [את כתבי הקדש] ע"כ א"א לפרש כהעין יצחק. והנכון הוא מה שכתב הגאון רבי יצחק אלחנן בעצמו (שם אות כ') דהרמב"ם במנין המצות הנ"ל כולל גם דברים שהם מדרבנן[1], שהרי הסותר אבן מביהמ"ד אינו עובר מן התורה ונקיט לה, וכן יש לומר המאבד כתבי הקדש שאינם בהם אזכרות דמדרבנן הוא, וכמו שמבואר בדברי המר"ם שבהלכות יסודי התורה הנ"ל, עכ"ת"ו השדי חמד.

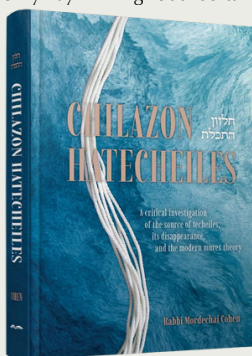
Regarding Techalles

In Rabbi Prescott's most recent series 7 lines of evidence are listed in support of the Murex Trunculus as a candidate for the Chilazon. I would like to respond to them in order.

1) The term Kela Ilan is not a specific plant put a generic term for dark colors that are similar to Chilazon Techelis (see הרמב"ם). This is also evident from the fact that there are several known plant-based dyes that the ancients used for blue woad and indigo. By the logic of proof number 1 woad would also have to be Techelis for it is **ללא אילן**.

Furthermore, there is no record of the ancients having used the Murex for blue (as its natural color is blue-purple) and only by killing out certain chemicals did modern researchers achieve its blue color. In other words, they manipulated the chemical structure of Murex to make it identical to Indigo.

Lastly, the identical chemical structure of Murex to indigo (after the chemical manipulation needed to procure its blue color) is actually a strong question on the Murex as the gemara provides a chemical test to figure out the difference between Techelis and Kela Ilan. Being as Murex is chemically identical to indigo they both will (and have under testing) respond the same to the test.

2) The heavy implication of that Gemara (and its interpretation almost universally by the meforshim) is that the chilazon was only found in the chelek of zevulan. The Murex on the other hand is found all over the mediterranean both above and below (and in many other places) to the location mentioned in the gemara. In fact, the main industrial sites of the Murex are entirely outside the locale of Zevulan and even Eretz Yisroel as they are in the Tyre. This makes the gemara in megilla 6a nonsensical. Why would Zevulan be concerned of Jews stealing his fish when Tyre was quite literally making a fortune off it.

Furthermore, the archeological digs are evidence of dyeing sites. In our Mesorah the Techelis was dyed in the city of Luz. An odd statement if the Murex is the chilazon as the Murex was dyed almost everywhere along the coast of the Mediterranean.

3) Interestingly enough, this is actually the opposite. The techelis is known as a long lasting blue but under certain conditions. Rabeinu Gershom (menachos 41b) has a girsa in the gemara that explicitly states that Techelis gets ruined by soap. The gemara in Bava Kama (93b) states that Kela Ilan does not get ruined by soap. This is actually the reason given by the Radvaz why the non-jews had no use for the chilazon for they could make cheap plant substitutes that do not fade. What the Rambam meant is that the techelis does not fade through the test, or perhaps left alone it does not fade. In either case, Kela Ilan is known for not fading through washing, which is the only claim to steadfastness that the murex has.

Continues on page 4

שם השם בלע"ז

ונמצא לפי זה דעתונים אם יש להם שמות השם ממש אז יש איסור תורה לאבדן, וברוב דאין להם אלא פסקי הלכות ומוסר, יש להם עכ"פ דין כתבי הקודש ואסור לבזותם ולמוחקן מדרבנן. וכיון דמצוי דכותבים בהם שם השם בלע"ז וכמו גא"ט א"כ עלינו לבאר אם יש איסור מחיקת ה' בכתביה לועזית.

הנה מרן הבית יוסף בבדק הבית (ס' רע"ו) הביא מהספר ארחות חיים: "לא שנה האם נכתב בכתביה גסה או בכתביה משק"ט או אפילו בכתביה של זאגל או מציירים במשי ע"י תפירה אסור למחקן". וממה שכתב דאסור למחוק שם השם הנכתב בכתביה של גויים משמע לכאורה דאיירי בשם בלע"ז (וכמו גא"ט) ואפילו הכי יש איסור תורה [ונעין מה שכתב בספר בספר אורים (ס' כ"ו אות ב'): "ובעונותינו הרבים רוב המוני עם אינם נזהרים ואומרים בלשון אשכנז גא"ט זאגל אינם שטרספן, גא"ט זאגל אינם שלאגין, ועוברים לאו של תורה", והרי מבואר שגם כינוי השם בשאר לשונות יש לו דין שם, ועוברים על לאו של תורה כשאומרים אותו]2]. אמנם ראייתו בשדי חמד (ח"ד דף 84) שביאר בלאו זו הדרך בהבנת הארחות חיים, דהוא איירי במי שכתב השם בשם הקדש אלא שהכתב הוא כתב נכרים (ולא כתב אשורית) כזה הוא דאסור למחקן אבל אם כותב השם בלשון חול מודה שמוותר למחקן, דאינו שם כלל. וכמו שכתב הש"ך (ס' קע"ט ס"ק י"א) וז"ל: "השם בלשון הקדש הוא שם אבל בלשון חול אינו שם כלל והגע עצמך דהא מותר למחקן שם שנכתב בלשון חול כגון גא"ט בלשון אשכנז או בוי"ג בלשון פולין ורוסיא וכיוצא בזה".

ובאמת כיון הש"ך להתשבץ הש"ך הנ"ל שכתב: "האזכרות מתורגמות מותר למחקן לפי שאין איסור למחוק אלא ז' שמות המפורשים בפי' שבה"ע, ואילו היה אסור למחוק תרגום שלהם היה יותר מזה, ולא עדיף תרגום שלהם משארי כנויות דמותר למחקן, והרמב"ם ז"ל כתב כי השמות שהם בשאר לשונות דינו ככנויים לענין שבועה", עכ"ל. [אכן עיין בספר קסת הסופר (מבעל הקצור שלחן ערוך) בסיומו י"א ס"ק ה' שכ' בשם ספר מלאכת שמים דאפילו נכתב בכתב גלתי יש בו קדושה וכתב על הש"ך הנ"ל דדבריו תמוהין ע"ש]. וכ"ז במה שנוגע למחיקת השם, אמנם אסור לאבד הכתב דהוי בכלל כתבי קודש דאסור לאבדן ולמוחקן מדרבנן וכו' שהבאנו לעיל מהרמב"ם.

זריקת העיתונים לאשפה גרע יותר ממחיקתו

ונחזור לנד"ד כיון שיש בעיתונים דברי תורה ואף פעמים שמות השם בלע"ז א"כ דינם ככתבי הקדש ואסור מדרבנן לאבדן, ואף שהתורה כתובים בלע"ז יש לאסור וכמו שהבאנו לעיל מהרדב"ז (הובא דבריו ג"כ בגליון מהרש"א ריש ס' רפ"ג). ולענין לזרוקם לאשפה וגם הכנסתם לבית הכסא[3] גרע טפי ממחיקה, ויסוד זה מבואר מהשדי חמד שהביא דברי האורים דמה שנהגו לכתב בכל שטרי חוב אד"ע (והוא לשון צרפת כינוי עם ה') הוא טעות גדולה, דכיון דלבסוף הם מוטלים באשפה יש לאסור. והקשה השד"ח דלכאורה זה נגד הש"ך (תרגום השם אין להם קדושה ומותר לאבדן). ותיקף דיש להבדיל כי ודאי להיות השם מוטל באשפה גרע ממחיקתו שהיא לשעה ובסתר, אבל כשהשם מוטל באשפה הוא בזיון גדול ותדיר, ולכן אף שמוותר למחקן אין להביא לידי נגאי גדול כזה. וכעין זה כתב המשנה ברורה (ס' פ"ה ס"ק י') בזה הלשון: "וכל שכן השמות שאינם נמחקין אסור לאמר שם אפילו בלשון לע"ז, כגון גא"ט בלשון אשכנז או בוי"ג בלשון פולין ורוסיא וכבאי גונגל, שאף ששם זאגל אין בו קדושה באותיות כתיבתו ומתר למחקן (וכדעת הש"ך הנ"ל), מ"מ יש משום בזיון בהזכרתו במקום טנפת".

ולכן יש לאסור הכנסת עיתונים, שיש בהם דברי תורה, לבית הכסא וכן לזרוקם אח"כ לאשפה דזה חשיב בזיון גדול, יותר ממחיקתו ושריפתו וכמו שכתב בשו"ת לב יהודה (חלק יו"ד ס' ע"ד). ובאמת כבר צווחו קמאי על אותם עורכי עיתונים וכתבי עת שאין נזהרים מלשלב בתוך מאמרי חולין גם מאמרי תורה ומוסר ומכשילים בזה את הרבים, דהמון העם אין שומרים על עיתונים אלו בקדושה, ואחי לידי משול. וכן האריך במחאה זו בשו"ת זקן אהרן (מהדורא תנינא סימן ע') וז"ל שם בסוף: "א"כ מאן מפייס ומאן מתיר להדפיס לכתחלה כתבי הקדש וגם אזכרות ע"מ לשורפן ולאבדן אח"כ דאין בזיון גדל מזה שמאבדן ובמקום שידוע שודאי יהא מוכרח לאבדן מי שרי להביאם לכתחלה לידי איבוד וכו' וכי"ש בנ"ד דרובא ככולם גלויני מה"ע אינם לא מהנקברין ולא מן הנשרפין אלא מוטלים באשפה בבזיון ועושים בהם כל תשמישי בזוי אין יעלה על הדעת להתיר זה לכתחלה, כל גופא מרתע בי בראותי ההפצה הנוראה הזאת אשר גם העיתונים החידים לא ינקו מזה", יעו"ש שהאריך בזה. אכן ראייתי שמקצת מהפוסקים רצו ללמד זכות מכמה טעמים, ובגלל שעל כל טעם וטעם יש לדון ולפקפק, טרחתי להאתיק כולם כאן להקל על המעיין.

שמות וכתבי קודש שנכתב שלא בכוונת קדושתו

הנה איתא בהגהות מיימונית (ריש פרק ו' מהכות יסודי התורה): "כתב רא"מ (יראים השלם ס' שס"ו) ואם כתב אותיות של שם ולא נתכוין לקדשם בכתביהו אין בהן קדושה כדתניא בהבונה (קד) ובמנחות הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' עד וחכ"א אין השם מן המובחר אלמא דבעינן כונה".

וכן דייק בספר עבודת המלך על הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ו ה"ח) מדברי הרמב"ם דס"ל בכתב אותיות של שם ולא נתכוון לקדשם דאין בהם קדושה, וכדעת הגהות מיימונית הנ"ל, דהרי הרמב"ם שם כתב וז"ל: "כתבי הקדש כולן ופירושיהן וביאוריהן אסור לשורפם או לאבדם ביד והמאבדן ביד מכין אותו מכת מרדות. במה דברים אמורים בכתבי הקדש שכתבם ישראל בקדושה אבל אפיקורוס ישראל שכתב ספר תורה שורפין אותו עם האזכרות שבו. מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתב לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם. ומצוה לשורפו כדי שלא להניח שם לאפיקורוסים ולא למעשיהם. אבל עובד כוכבים שכתב את השם גונזין אותו. וכן כתבי הקדש שבלו או שכתבן עובד כוכבים יגנזו", ועכ"פ מבואר מדבריו דשם שנכתב שלא בקדושה (כמו ס"ת של אפיקורוס מותר לאבדן[4]. הובא דבריו בט"ז (יו"ד ס' רע"ו ס"ק ב') והרדב"ז (ח"א ס' ע"ז) והתשב"ץ (ח"א ס' קע"ז).

שידי חמד

וכן נראה מדברי הש"ך (ס' רע"ו ס"ק י"ב) שכתב וז"ל: "וכן שם של קודש שלא נכתב לשם קדושה מותר למחקן לצורך תיקון דוקא אבל לגז ולגז שרי אפי' שלא לצורך תיקון אבל בנכתב לשם קדושתו אפי' לגז ולגז לצורך תיקון אסור". ומוכח דסב"ל להש"ך ג"כ דהעיקר הוא דכל זמן דלא נתקדש השמות אין עליהן איסור למחקן. וביאר הגאון רב יצחק אלתרן זצ"ל בשו"ת עין יצחק דס"ל להש"ך מדרבנן כי איסור עליהם אף שלא נכתב לשם קדושה וע"כ התיר למחקן לצורך תיקון דוקא, דאם היה ס"ל דאיסורו הוא מה"ת (בשמות שלא נתכוון לקדשם) א"כ היה לו לאסור אף לגז ולגז לצורך תיקון ג"כ וכמו שכתב הש"ך בנכתב לשם קדושתו.

וביאר עוד דכיון דאמרינן בשמות השם דעיקר איסורו הוא מה"ת כשנכתב שלא בקדושה דאז איסורו נחלש אינו אלא מדרבנן. א"כ בכתבי קודש דאין איסורו אלא מדרבנן (וכו' שביארנו לעיל מהרמב"ם), א"כ יש להתיר למחקן כשנכתב שלא בקדושה, וז"ל: "ואף הש"ך ביו"ד דכתב בשמות שלא נכתבו בקדושה דאסור למחקן רק לצורך תיקון דוקא זה אינו רק מדרבנן, אבל בכתבי קודש דעיקר איסורו אינו מדרבנן ע"כ היכא שהתנו בפירוש שלא יחול עליהם קדושתו מוכח דס"ל להרמב"ם דאף איסור דרבנן ליכא עלייהו ומותר לשורפן, ולא מצינו חולק על הרמב"ם בזה כלל וכו' א"כ גש"ג בכתבי קודש היכא דאין בהם שמות (ואפילו יש בהם שמות בלע"ז שאין איסורו אלא דרבנן וכו"ל) דהיכא דהתנה בפירוש דלא יחול עליהם דין קדושה כלל דאין איסור לשורפן כלל".

וע"פ זה יש לומר בנד"ד דמציינו עצה לתקן הדבר שלא יהיה שום חשש היינו להתנות בפירוש בעת שנדפסין העלים הראשונים שיאמר בפיו בפירוש שלא יחול עליהם דין קדושת כתבי קודש, ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"א ס' י"ח) שהוסיף: "ובזה נראה דבנד"ד לענין עתונים אף דלא התנה כהתנה דמי, וכעין שהביא שם מן המ"ב בסי' ק' והובא במג"א (ס' של"ד סכ"ד), גבי הנך גליונות דכיון דנהגו כן הוי כאילו התנו עליהם מתחילה שלא יחול עליהם קדושה, כ"כ בהנך עתונים דנעשו להשמיע חדשות ושאר דברי חול, ובנתיים כתבו איזה דב"ת, בודאי הוי כאילו התנה עליהם מתחילה שלא יחול עליהם קדושה". אכן אף אם נניח דבעתונים דידן אמרינן דכאילו התנה בפירוש שלא יחול עליהם קדושה, אף זה לא מהני אלא למחקן ולשורפן אבל להשתמש בהנך כתב הקודש תשמיש של בזיון אין להתיר וכמפורש בדברי העין יצחק. וא"כ עדיין לא מצינו היתר להכניס עיתונים לבית הכסא[5] ולזרוקן לאשפה כיון דהוי תשמיש של בזיון.

ב. אם יש בספרים נדפסים קדושת שם ה'

הנה כבר ביארנו לעיל בסיומו י"א פרק ד' דנחלקו הפוסקים אי מעשה הדפוס נחשב ככתיבה מעליא ואם כשר היא לכתיבת ספר תורה וגיוטין, ע"ש באריכות. אכן אף לדעת האוסרים דאינו נחשב כתיבה עדיין אסור לבזותם, וכמו שכתב המהרש"ם (שו"ת ח"ג ס' שנ"ז) דענין הפאטאגראפא גרע טפי מדפוס ואפ"ה "אין להקל דאכתי איכא בזיון כתבי קודש", וכן מוכח מדברי הערוך השלחן, דהרי ביו"ד (ס' רע"א סל"ט) ביאר דעד כאן לא נחלקו, אלא בדפוס שבימיהם, שמאחר שהיה נעשה בכח אדם, ובזה נטו כמה פוסקים הנ"ל להכשיר, דהוי דומיא דכתיבה, שלא כן בזמננו, שהדפוס נעשה ע"י כח החשמל, וכח כוחו, וכמה גורמים עד אין סוף, עד שאין כח אדם מעורב בו כלל, זולת הכנת הנייר והדיו וכדומ', פשיטא דבדפוס כזה, לא עלתה, ולא יעלה על דעת אדם להתיר. והמענין שם יראה שמסיים דנהי דאינו קדוש כקדושת ס"ת, אבל קדושה מיהא יש בהן ואסור לשורפן ולהשתמש בהן תשמיש בזוי ע"ש. וא"כ עדיין אין להתיר להכניס עיתונים (שיש בתוכם דברי תורה) לבית הכסא ואח"כ לזרוקם לאשפה, דהרי זה נחשב כתשמיש בזוי, ואין להתיר וכו"ל.

ג. מונחים בכיס

הנה נשאל הרדב"ז (ח"ג ס' תקי"ג) אם מותר להכניס לבית הכסא בכתבים אשר יש בהם מדברי תורה והם מונחים בפאלדיקיר"א האם נאמר כי הוא רשות בפני עצמו או לא. והשיב: "האי מילתא עבידנא בה עובדא בנפשאי דלפעמים יתנו לי בשוק שאלה או ענין שיש בו תורה ואני מניח אותו בתוך המצנפת או בפאלדיקיר"א עד אשר אבוא אל הבית לעיני בה ואני נכנס לביהכ"ס ואיני חושש. וגדולה מזו כי יש לי ספר קטן מאוד שיש בו רמזי תרי"ג והוא לעולם מונח אצלי בפאלדיקיר"א ואני נכנס לביהכ"ס כדי שיהיה מוכן לקרות בו בחוץ וכו' כללא דמילתא מותר להניח כתבים שיש בהם עניינים של תורה בתוך בפאלדיקיר"א או בתוך חיקו ולא זו בלבד אפי' משניות או רמזים בקובץ קטן או סידור וכיוצא ומותר ליכנס בהם לביהכ"ס הואיל והם מכוסים, ולפי ההלכה אפי' כתובין אשורית אבל למעשה בזמן שהם כתובין פרוכנעא"ל, או מעאל"ק, ועל זה אני סומך לעשות מעשה בעצמי". וכ"כ המגן אברהם (הובא במשנה ברורה סימן מ"ג ס"ק כ"ה) דמותר להכניס שמות לבית הכסא ובלבד שתהא מכוסה.

אמנם עיין שם במשנה ברורה שהביא דעת האליה רבה דבעינן דוקא כיס בתוך כיס, וכ"כ המהרש"ם הנ"ל מהמלבושי יו"ט על הלבוש סימן מ' שהביא בשם תשב"ץ דכתבים שיש בו דברי תורה צריך ליתנם בתיק בתוך תיק כשצריך ליכנס לביהכ"ס, ע"ש. [6]

[ואגב עיין בשו"ת יביע אומר (ח"ד יו"ד ס' כ"א אות ד') שפסק כדעת הרדב"ז וכתב דכן דעת השבות יעקב, ומינה לנידון שלו- שטרות כסף ישראלים שצולמו עליהם פסוקים מספר ישעיה (וכן נוגע לכסף "דולר" שלנו בארצות הברית שנכתבו עליהם שם השם בלע"ז) אם מותר להכניסם לבית הכסא- שכיון ששטרי כסף הנ"ל מונחים בארנק או אפילו מונחים בכיסוי ללא כיסוי אחר, שפיר דמי להכניס בהם לביהכ"ס, ואין בזה חשש, ורק יש להזהר שלא יוציאם בגלוי לביהכ"ס.]

והנה ע"פ כל הנ"ל הדין נותן דבעיתונים שלנו שיש בתוכם דברי תורה באמת יש להתיר למחקן [ובפרט לפי מה שביארנו לעיל דכאילו התנה עליהם מתחילה שלא יחול עליהם קדושה] ורק אסור לזרוקם לאשפה כיון דהוי בזוי, א"כ יש לומר דאם מכסה אותם בכיס ניילון אולי יש להתיר לזרוקם לאשפה כיון שמכוסה, וכמו שהסיק הפוסקים הנ"ל להכניסם לבית הכסא אם מכוסה יפה. וכן מצאתי שכמו כן כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות ח"א ס' תקנ"ג, דאם מכסה אותו בשקית

מותר לזורקם לאשפה דאינו נחשב בזיון.

שיטות הפוסקים: ההלכה

הנה מצוי מאוד בזמננו עיתונים וכתבי עת המיעודים לדברי חולין וחדשות ובכל זאת מוגבל בו מדור מיוחד בשביל דברי הלכה ומוסר, וגם לפעמים הם כותבים שם השם בלשון לע"ז כמו גא"ט וכדו'. וידוע שרוב בני אדם קוראים העיתונים אלה בבית הכסא ונזרקם לאשפה אחר שקראו אותם, וביארנו דיש לאסור זה כיון דהוי בזיון כתבי קודש. ואף אי אמרינן דיש תנאי מתחילה על העיתונים שלא לחול עליהם קדושה, עדיין א"א להכניס לבית הכסא ואח"כ לזורקם לאשפה, דהרי זה נחשב כתשמיש בזוי, וכמו שכתב בשו"ת לב יהודה (יו"ד ס' ס"ד) [7]

וכ"כ לאסור בשו"ת באר משה (ח"ג ס' קפ"ג) והניף ידו שנית לזה בח"ח (ס' קכ"ז). וכן החמיר בזה הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל (בשו"ת משנה הלכות ח"ז ס' קפ"ג), הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ב סימן ו'), והג"ר שמואל וואזנר שליט"א (ח"ה סימן קס"ב). ועי"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"א ס' י"ז-י"ח). ורק הבאנו מהתשובות והנהגות דאם מכסה אותם בכיס ניילון אולי יש להתיר לזורקם לאשפה כיון שמכוסה, וכמו שהתיר הפוסקים להכניסם לבית הכסא אם מכוסה יפה.

If Someone's Taxes Are Charged to Someone Else, Must He Reimburse Him?

| Rav Yosef Greenwald, Rav of K'hal Dexter Park

Question: Reuven and Shimon are business partners. Due to a clerical error on behalf of the IRS, Reuven's personal taxes were charged to the partnership. Can Shimon demand that Reuven reimburse the business for the money that he should have paid individually?

Answer: The Gemara talks about a case where the king's tax collectors take taxes from from grain that was not yet tithed, in lieu of money that was the owner was really supposed to pay.

The Gemara says that even though the owner didn't really gain anything new – as he merely didn't have to give away some of his money – and he didn't actually take anything from maaser – as the tax collectors took the money, not him – he still is liable to reimburse the amount of the maaser.

This chiyuv is called "mishtarshi". The Ketzos Hachoshen explains that mishtarshi means that because one person's bottom line is bigger than it otherwise would have been because of his friend's expenditure or loss, it is considered as if the friend now owns part of his assets; therefore, the beneficiary will have to reimburse him the full amount that he lost because of him.

Based on this rule, Reuven would be liable to reimburse the partnership for the money he gained by not paying his personal taxes.

if a Contractor Raises The Price in The Middle of Construction, Will a Modaah Work to Negate The New Terms?

| Rav Yosef Dovid Josilowsky

Question: Yankel is building an extension on his house and he hires a contractor to do the job. They agree that Yankel will pay cost price plus 15%. When the job is 75% completed, the contractor tells Yankel that his costs have gone up and he can only finish the work if they raise his rate to 20%. He says that he will not finish the extension unless they sign a new contract with the new terms.

After the job is completed, Yankel comes to bais din with a Modaah that says that he was forced to sign the new contract and never really consented to it. Does he have to pay the contractor 15% or 20%?

Answer: Bais din will assess whole situation to determine if the Modaah was warranted.

It happens to be that, in this case, there is a possibility that no Modaah is needed at all. The halacha is that although a worker is usually allowed to back out of a job in the middle of the work, if it is a "davar ha'avid" (a matter that will cause the employer a large loss), the employer is allowed to trick the worker in order to convince him not to leave. He is permitted to do this by promising to pay him more, even though he has no intention of doing so. If it would be determined that this is a case of a davar ha'avid, Yankel would not be beholden to the new terms, even if he hadn't been moser Modaah. On the other hand, there are cases where a worker has a legitimate complaint and is permitted to change the terms of a payment agreement. If that is the case here, he is not asking Yankel for a matanah; rather, this case would be comparable to a case of a sale, where each party is receiving something from the other. As we have said, a forced sale is valid, which would mean that Yankel would be beholden to the new terms and bais din would have to sit down and determine whether a Modaah could work in this instance to prove that he was forced into it.

Another factor to consider is that some Acharonim say that a forced sale is only valid if it is an actual sale and not merely a "hischayvus", where one party obligates himself to give something to the other. As we said, the reason a forced sale is valid is because we assume that the seller really does consent to sell when faced with the threats of the buyer; however, this reason may not apply in the case of a hischayvus, where the seller is not really receiving anything and, therefore, may not really consent.

The Chochmas Shlomo uses this idea to explain the Gemara that says that Klal Yisroel has a "modaah rabbah l'ohraisa", meaning that we can say that we were forced to accept the Torah. Although a forced sale is valid, this is still a good claim because receiving the Torah was a hischayvus, not a sale.

Can Someone Force a Sale on a Mashkon That Is In His Possession?

| Rav Yosef Dovid Josilowsky

Question: Reuven asks his associate, Shimon, for a loan of \$100k. Shimon only agrees to give the loan if Reuven signs over to him the deed of a property worth \$500k that will serve as collateral until the loan is repaid. Reuven agrees to these terms.

After a while, Shimon decides that he wants to purchase this property. He tells Reuven that he has two choices – either he legitimately sells him the property for its value, or he will keep it for himself without paying, as the deed has already been signed over to him in any case. Left with no other option, Reuven agrees to sell the property to Shimon.

Sometime later, Reuven finds a shtar in which Shimon acknowledges that the property was originally given to him as a mashkon. Can he now use this proof to invalidate the sale?

Answer: All of the Rishonim agree that if someone simply takes something and pays for it without doing anything else to force the sale, that is not considered the type of sale under duress that is valid in halacha. On the other hand, if there is a clear duress placed upon the owner until he agrees to sell, it would be valid.

But in this case, it is not clear whether it would be the type of forced sale that is valid or not. The reason is that perhaps a forced sale is only considered valid when there is an "outside" duress at play, such as bodily harm. If there is no duress besides the forced sale itself, it could be argued that it is not a valid sale because we have no reason to assume the seller has consented. There appears to be an argument between the Rambam and the Ramban on this point, and consequently, it will be difficult to prove that the sale is invalid unless he declared a Modaah.

[1] היינו דאף דהרמב"ם אינו מונה מצות דרבנן (וכמבואר ברמב"ם ספר המצוות שורש ראשון) אבל כשהוא מונה מצוה מדאורייתא הוא כולל גם דברים שהם מדרבנן, ולכן בנד"ד המצוה דאורייתא הוא שלא לחקוק שמות השם וכלל הרמב"ם ג"כ סותר אכן ואיבוד כתבי קדש אף שהם אינם אלא מדרבנן.

[2] ואין זה אריה גמורה כי עיין בשו"ת בנין ציון ס' ס"ח דאף אם נקטינן כהש"ך (הובא לקמו) דמותר לחקוק שם שנכתב בחול, עדיין יוכל לומר דהמזכירו לבטלה עובר על לאו, וכ"כ השדי חמד.

ועי"ע בשו"ת רע"א ס' כ"ה דשמות בלע"ז דינם ככונים ע"ש.

[3] והכנסת דברי קודש לבית הכסא נחשב בזיון וכמבואר בשונוות הרמב"ם סימן ז' ע"ש.

[4] וראיתי בספר אבן האזל שם שהביא מהחיד"א דאין להתיר אלא דוקא כשלא נתכוון לכתוב ה', אלא שחשב לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל דל"ת והרי ה' כתוב, אבל נתכוון לכתוב ה' אע"פ שלא קידשו אסר למחוק. וכ"כ בס' בשערי דעה (ס' רע"ו סק"ה). אכן מבואר מהתשב"ץ והעיין יצחק דיש להתיר בכל אופן שלא נתקדש השם. וכן האריך בזה בשו"ת יביע אומר ח"ד יו"ד סימן כ' אות ו' להוכיח דכן דעת רוב הפוסקים להתיר ע"ש.

[5] אמנם לפי מה שביארנו לעיל בסימן ד' דלדעת כמה פוסקים הבתי כסאות דזמננו נשתנתה דינם מזמן הש"ס, ובפרט לדעת הג"ר הענקין זצ"ל דינם כמו חדר האמצעי שבמרחץ, אי"כ יש לעיין אם הכנסת כתבי קודש לביהכ"ס נחשב בזיון, ומסתמית הפוסקים משמע שהוא אסור בכל גווני.

[6] ועיין בשו"ת ציץ אליעזר ח"יא סימן ה' שביאר דיש לפסוק כדעת הרדב"ז (ובפרט דאינם כתב אשורית) אכן בספר מודפס אולי כדאי להחמיר שלא ליכנס בו כשיש אפשרות לכך, הגם שהרדב"ז מתיר מעיקרא דדינא גם בספר משניות, כי ניכר ונרגש בזה יותר ענין של פחיתות כבוד התורה.

[7] ועי"ע בשו"ת ויברך דוד יו"ד ס' קט"ו שהאריך בזה.

4) Based on this line of evidence there are three such creatures that contain this "Siman Muvhak" as there atleast three snails used by the ancients for their dye. The Trunculus, the Brandaris, and the haemostoma. All 3 can be manipulated to yield the same blue colored dye. Furthermore, a 4th species of snail called the Janthina (which was actually the one identified as a candidate by Rav Herzog) which also produces a blue ink.

I am also unclear as to the underlying argument. If the ancients only knew of one creature (which is found in many regions in the world) that produces a dye, this makes any new find of a creature that produces a dye Halachically impossible?

5) The implication from the Gemara is that the dye had to be taken from a live creature, as the dye deteriorates immediately upon its death. This is why the death of the Chilazon is considered Lo Nicha Leh, and the dyer tried to keep the chilazon alive at the point of extraction. If the dye merely deteriorates two hours later this would not be sufficient to say Lo Nicha Leh. The quote you have from Aristotle and Pliny is a misquote as they are talking about keeping the creature alive in storage for late dye extraction. At the point of extraction there is no concern about keeping the creature alive or dead. In fact, the ancients explicitly state they try killing the Murex at the point of extraction.

6) Chazal use the term Pufura to mean royal garments. Presumably, this is because purfura was the name of the snail that made the purple dye most commonly used in royal garments. Perhaps, even the Greeks and Romans used the term to reference any prominent garment. The Mosef Aruch states that in Greek and Roman language Purfura means garments of Techelis. This is problematic as this is not the meaning of the term in either Greek or Latin. Perhaps what the Mosef Aruch meant was this is a Latin term that the Torah uses to reference a garment made of Techelis. In any case, the etymology none-withstanding, there is no indication that the term purfura in Chazal has any particular dye source, As mentioned earlier, in Rome and Greek they used indigo or woad to produce their blues. There is no reason to assume that the techelis garment mentioned by chazal had to be made specifically from the chilazon as they are merely describing a blue royal garment.

Interestingly enough, there is no early source (including the Ravva) that use the term Purpura to describe the chilazon even though that is the name of the murex.

7) This last piece of evidence is truly puzzling as we have an explicit Mesorah that the Techelis was hidden. Surely, lack of evidence to its whereabouts cannot be used in a halachic discussion. In fact this was the reason why the Rebbe Rashab did not even look into the Redzyners Rebbe candidate for the chilazon.

Furthermore, the claim that scientists have searched the entire mediterranean for a mollusk and have not found anything is fallacious on two counts. First, the chilazon was not a mollusk. Secondly, there isn't enough time or money or interest to send scientist on research projects to test every marine animal to see if a dye can be made with it. In any case, they certainly have not conducted such a wide range of investigation.

In addition to the rebuttal of the lines of evidence offered by the pro-Murex side, there are also several glaring inconsistencies between the Murex Trunculus and the Chilazon Hatecheiles described by our Mesorah. These include, but are not limited to, the following:

1) The way the Rishonim understand the Simanim of the Braisa is severely at odds with the Murex Trunculus. The Braisa in Menachos describes a sea creature that is גופו דומה לים ברייתו דומה לדג ועולה אחת לשבעים שנה ובדמו צובעים תכלת לפיכך דמיו יקרים. In essence this is 5 Simanim that are understood fairly consistently across the board by the Rishonim.

1. Gufo domeh l'yam- The Rishonim understand this sign to mean the color of the fish is the same color as Techeiles. Blue.
2. Briyaso domeh l'dag- The Rishonim understand this sign to mean it has characteristics of a fish, with Rishonim describing the Chilazon as "like a small fish" or just as a fish. The Rishonim ask questions on it assuming it is a fish, and discuss its fins, and how it thrashes around upon being taken out of the water.
3. Oleh achas l'shivim shana- The Rishonim understand this sign in a literal sense. The Chilazon comes to shore (perhaps even the mountains according to Rashi) once every 70 years.
4. Ub'damo tzovin hatecheiles- The Rishonim understand that the source of the dye is the blood of the Chilazon. Not an internal dye or mucus.
5. Lefikach damav yikarim- The Chilazon was an expensive creature due to its rarity as it only shows up once every 70 years. Its expense was not due to any other cause, such as difficulty in attaining enough dye from the creature.

To summarize, the Chilazon is a valuable blue-colored fishlike creature that comes out of the water once in 70 years, and its blood is used for dyeing techeiles. Because of its rarity the creature was very expensive. The Rambam adds one more description, that the blood of the chilazon is black like ink.

In contrast, the Murex Trunculus is a brown, beige sea snail. It is not at all fishlike in its characteristics. Its dye source comes from a mucus gland on its body, not it's blood, and this mucus is colorless, not black. It is found all year round in shallow waters and has no 70 year cycle of coming out of the water. The Murex itself is not valuable, rather cloth made from its dye is valuable due to the vast amount of snails that are required for its dyeing, plus the tedious nature of the process. In other words, it matches zero of the characteristics described in the Braisa. Although many tenuous and often contradictory answers are given to bridge the enormous gap between the Murex and the chilazon, none match the simple straightforward understanding of the Braisa that is in our Mesorah through the eyes of the Rishonim.

This is why, despite its favor as a candidate amongst christian researchers since the 17th century, Rav Herzog dismissed it out of hand after measuring it up with the Braisa, and the Radzyner Rebbe never even considered it.

2) The history of the Chilazon does not align up with the Murex.

What we know of the Chilazon is that it was in use by Klal Yisroel from the times of the Mishkan in the desert through the end of the era of the Gemara. However, it is clear from several sources in the midrash and gemara that techeiles use and Chilazon availability was dwindling at the end of that period. By the year 700 C.E. Techeilis was no longer available for the Jewish people. Not only was Techeilis not around, but the Geonim do not even seem to have a clear identification of the fish that was the Chilazon. In fact, the Midrash says clearly that the Techeilis was hidden from Klal Yisroel. The Sifri states that it was hidden for tzaddikim L'asid Lavo.

This does not match the historical record of the Murex in the slightest. The Murex Trunculus was one of three famous sources of the most valuable and famous dye in the ancient world. In fact, due to its value and fame, the Roman empire started restricting its usage to only royalty through decrees spanning the years 100 B.C.E to the years 500 of the common era. Despite their efforts, Murex usage among the population continued to thrive. There are those who want to claim that these decrees are the source of the loss of Techeiles, but this is impossible for several reasons.

1. There is no mention in the gemara of any decrees having an impact on techeiles wearing in Klal Yisroel.
2. The decrees were varied in their strictness and scope and only around 100 years of the decrees would even theoretically prohibit its usage for Tzitzos. (This added to the fact that no decrees mention blue as a color being banned, as will be mentioned later). This is far too short of an amount of time to have Klal Yisroel forget what the chilazon was.
3. The non-jews consistently ignored the decrees and murex dye was constantly available albeit on the black market.
4. The decrees list the Murex as the forbidden creature from which to make the dye from. This all but ensures that the Murex would never be lost from our Mesorah as all one would have to do to keep the mesorah alive would be to check the Roman decree supposedly stopping the performance of the Mitzvah.
5. Murex dye production continued for around 800 years after the chilazon was lost, spanning well into the age of the Rishonim. There are numerous historical documents attesting to widespread jewish participation in the field of purple dyeing during this time, in the same countries where Murex production was also going on. That is ample time for someone to re-establish the mitzvah of techeilis.

In short, during the same period that murex dyeing was flourishing, the use of the Chilazon was dwindling. Our mesorah lost the fish at the same time that jewish dyers were involved in what was the very famous trade of purple-dyeing. The chilazon was lost 800 years before the murex was.

Another interesting divergence from the history of the Chilazon is the fact that the Murex has no history of making a blue. In all the writings that discuss the colors made from the various Murex dyes, none discuss its importance or even ability to make a blue. Furthermore, there is no historical mention of Murex being at all associated with any Jewish religious practice. Despite the Greek and Roman familiarity with their jewish subjects, and the prominent role the Chilazon had in mitzvah of Tzitzos, no link is made with any of the Murex snails. As far as the historical record goes, there is no question. The Murex Trunculus has a very different past than our missing Chilazon.

For more research into the above-made points, plus many other inconsistencies between the Murex Trunculus and Chilazon Hatecheiles, one is encouraged to read the brand new sefer Chilazon HaTecheiles written by Rabbi Mordechai Cohen and published by Machon Aleh Zayis. With askamos from many Gedolim and leading poskim, Chilazon Hatecheiles is the first comprehensive sefer on the topic.

Respectfully, Avi Cohen